

Je li Jovo pravoslavac *ab ovo*?

Pisca ovih redaka *pegula* nikako da prođe. Kako Neretvani drže do svojih iseljenika, napune mi obično kola tako da se uvijek bojim hoće li se golf u pubertetu uspeti uz Velebit. Izvukao golf, dovukao se na Malešnicu do *rodijaka* Ante i sad treba iznijeti prvu tonu mandarina. Snage, Bogu hvala, ne nedostaje pa junački podignuh betežnu kutiju, zakoračih na kolnik kad bum. Sve se rasu i kutija puče, a Malešnica se zažuti kao Jeovci (dio Metkovića nazvan po biljci johi kao i hvarska Jelsa) u vrijeme berbe. Antiša također puče, ali ne od muke nego od smijeha, ja svoj pogled uputih k nebu kao da sam u srcu korizme (*Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?*), a Bog mi pošalje Roma koji je svojim automobilom spriječio da se od mandarina učini sok i dao mi vremena da pokupim i mandarine, i vino, i ajvar koje su Neđeljka i Išola (i takva službena i neslužbena osobna imena nose Hrvati) poslali svojem sinu odnosno bratu.

A kako je Išoli pravo ime Ivica, vrijeme je za nastavak nizanke o prijepornim osobnim imenima u Hrvata. Naime, u većini kršćanskih država u skupini najrasprostranjenijih (počesto i kao prve u toj skupini) nahodimo odraze hebrejskoga muškog osobnog imena *Jehochánán*, što bi u prijevodu značilo 'Jahve je milostiv'. Od stegnutoga lika hebrejskoga muškog osobnog imena *Johanan* nastao je grčki lik *Johánnēs*. Od toga je grčkoga lika nastalo mlađe grčko *Jōánnēs* i latinsko *Johannes*. Najčešći su temeljni odrazi navedenoga grčkog svetačkog imena na središnjemu južnoslavenskom području *Ivan* i *Jovan*. Osobno je ime *Ivan* najčešći odraz toga grčkog osobnog imena i u ruskome,

ukrajinskome i bugarskome jeziku, bilježimo ga u slovenskome (ondje je najčešći lik *Janez*) i bjeloruskome antroponimijskome sustavu (ondje je češći lik *Jan*) te u starim makedonskim tekstovima (u kojima osim temeljnoga lika *Ivan* nahodimo i njegove brojne inačice), a ujedno je i najstariji odraz toga grčkog osobnog imena u crnogorskoj i srpskoj antroponimiji. U *Dečanskoj* su *hrisovulji*, jednome od prvih srpskih antroponimijskih spomenika, zabilježeni mnogi odrazi osobnoga imena *Ivan*, primjerice *Ivan*, *Ivaniš*, *Ivanko*, *Ivanša*, *Ivanac* i *Ivoje*. Zanimljivo je da u tome srednjovjekovnom srpskom spomeniku nijednom nije zabilježeno osobno ime *Jovan* ili koja njegova inačica iako su zabilježeni albanski (*Gjon*) i romanski (*Žan*) odrazi svetačkoga imena *Ivan*. Osobno ime *Ivan* i njegove inačice bilježimo do 18. st. na čitavome području koje su naselili Srbi, a danas ga je osobno ime *Jovan* u dobroj mjeri istisnulo iz svih srpskih krajeva, čak u većoj mjeri u onim krajevima u kojima je nekoć bilo najčešće (poput istočne Hercegovine i dijelova Crne Gore u kojima se to dogodilo da bi se istaknula vjerska razlika). Osobno je ime *Ivan* u hrvatskoj antroponimiji potvrđeno barem od 11. st., a njegovi su odrazi u toponimiji još stariji. Naime, odraz su prvih romansko-hrvatskih jezičnih dodira toponimi tvoreni dalmatskim pridjevom *san(c)tu(s)* koji se obično odnose na crkve podizane uz važnija naselja. Njihova rasprostranjenost označuje prostore snažnijega hrvatskog naseljavanja do konca 10. st. Osim čestoga toponima *Sutivan* na jadranskoj obali tijekom vlastitih istraživanja naišao

sam na toponim *Sutivan* u Rami, Brotnju te u crnogorskom dijelu Sandžaka, toponim *Stivan* kod Širokoga Brijega te toponim *Štivan* u neumskome Gradcu. Iako se osobno ime *Jovan* obično povezuje isključivo s pravoslavljem, to je neutemeljeno. Naime, u hrvatskim primorskim krajevima (poglavito na otocima) osobno je ime *Jovan* i njegove inačice ustaljeno barem nekoliko stoljeća. Postanje je hrvatskoga osobnog imena *Jovan* i njegovih inačica u primorskim čakavskim krajevima posve prozirno. Većina čakavskih govora ne poznaje fonem *đ* te ga u posudenicama zamjenjuje s *j* (npr. *jardin* < tal. *giardino*). Tako je od talijanskog imena *Giovanni* nastalo čakavsko *Jovan* te brojne njegove inačice (*Jovo*, *Jovanin*) i ženska osobna imena nastala mocijskom tvorbom (npr. *Jovanina*, *Jova*, *Jovanka*) te osobni nadimci i prezimena. Navedena su osobna imena talijanskoga postanja u 20. stoljeću bila veoma česta na mnogim otocima (primjerice Braču), no danas su im nositelji isključivo starci, što je posljedica istozvučnosti sa srpskim likom. Vjerojatno je čakavskim posredništvom osobno ime *Jovan* dospjelo i u Makar kod Makarske u kojemu ga bilježimo 1475. – 1477., a vjerojatno su čakavsko-štokavski (što teritorijalni, što književni) dodiri razlog velike čestote prezimena uvjetovanih inačicama osobnoga imena *Jovan* na dubrovačkome području, u Neretvi, Imotskoj krajini i Hercegovini. Iz svega navedenog razvidno je kako ako tko nosi prezime motivirano osobnim imenom *Jovan*, to ne govori mnogo o njegovoj narodnosnoj pripadnosti. Danas osobno ime *Jovan* uistinu u Hrvatskoj u velikoj mjeri razlikuje pravoslavce i grkokatolike od rimokatolika, no, kao što smo vidjeli, to nije vrijedilo za pojedina povijesna razdoblja ni za sve hrvatske

krajeve. Možda nam je sad jasnije zašto se prvi poginuli hrvatski branitelj prezivao Jović.

Za kraj upozorenje. Dragi čitatelji, još je nekoliko dana do mojega 33. rođendana pa vas i dalje pozivam na oprez pri čitanju mojih štiva. Ne čistite pritom kuću da se ne okliznete i ne tresnete sa sulara. Nemojte ni sjediti predugo na mjestima na koja i carevi dohode pješice da vas voda ne izbaci na dimnjak ili ubaci u kakvu priču Ljube Krmeka.

Domagoj Vidović,
Hrvatsko slovo, 23. studenoga
2012.